

Betraktelse över ett nytt universitet

Bodil Jönsson, prof em, Lunds Universitet, vid invigningen av Linnéuniversitetet den 5 februari, 2010

Kära medgäster på denna högtidsdag!

Tveklöst hade Linné tyckt om att se er alla här idag: tänkt att det är fint att det är så *många* som har samlats till Linnéuniversitetets ära och därmed också till hans. Han visste sitt värde och var inte precis ödmjuk av sig när uttalade sitt: "Gud skapade, Linné organiserade".

Givetvis på latin. Ödmjuk var han inte heller när han skrev: "*Ingen* har sett så många Skaparens verk – och så noga!" Och ödmjuka är inte heller universiteten av i dag, när de accepterar, uppmuntrar och förstärker kvantifieringar och positioneringar i rankingsystem och excellensbegrepp, ofta utan eftertanke om huruvida det immateriella i kunskapens väsen överhuvudtaget går att mäta i sådana termer.

Universiteten söder om Alperna uppkom genom att studenter till sig knöt lärare, våra norr om Alperna genom att lärare till sig knöt studenter. Numera vill vi gärna tro att universitet generellt varit nydanande, men så har inte alltid varit fallet. Exempelvis har det bedrivits mycket föreläsande (i dess bokstavligen betydelse: "att läsa före"), och under en period ledde detta inte bara till det konserverande och förutsägbara utan också till förbud: Newtons lärar fick under en period inte spridas inom universitetens ramar. Men effekten av det blev bara att då uppkom vetenskapsakademierna – som en protest och vid sidan om. Kunskapen har alltid obändigt sökt sina former.

Här vid invigningen av Linnéuniversitetet och med stöd av sjätte paragrafen i högskolelagen (den om att forskningsproblem fritt får väljas, metoder fritt får utvecklas och resultat fritt får publiceras) kan vi lugnt konstatera att det här och nu inte finns några sådana uppenbara

murar för Linnéuniversitetet att frondera mot. Problemen och möjligheterna ligger snarare i det motsatta: hur skall det gå att utveckla och kanske uppfinna det som *håller kunskap samman*? Kunskapssamhällets vidgning har som ett av sina pris att kunskap kan *glida isär*. Och på samma sätt som Durkheim med sitt anomibegrepp pekade på faran att *när samhället glider isär, glider också individen isär*, kan vi kanske en dag som denna våga se i vitögat att *när kunskapssamhället glider isär, riskerar också individens kunskaper och sammanhangsföreställningar att glida isär*. Vilket garanterat är ett oönskat tillstånd.

Linnéuniversitetet har som sina fyra "n" valt inte bara *nyfikenhet* och *nytänkande* utan också *nytta* och *närhet*. Så har det blivit inte bara för att ni vill ha det så utan för att det är just dessa "n" som vår tidsanda uppmuntrar för universitetens del. Andra "n" kan komma till genom åren och några kan försvinna, men det kan inte ändra att just dessa fyra "n" kommer att finnas i er innersta årsring och därmed prägla er framtid. Just därför kan jag inte låta bli att ta chansen att försöka få ett av era "n"-begrepp, nämligen "nära", att också stå för en önskan på det immateriella planet: en önskan om att arbeta för en *för-näring* av kunskap, inte ett isärglidande, inte en desorientering. Vem vet, kanske blir er "prick över e:et" just förnäring av kunskap, genom att ni liksom Linné blir framgångsrika i att hitta kondensationskärnor för kunskap?

Vi är alla mycket mera barn av vår tid än vad vi är medvetna om. Det är som om *tiden tänker* – men *handlar*, det gör den inte. Det måste människorna göra. Det gjorde Linné, det har vår samtidskultur gjort genom att nu tillskapa Linnéuniversitetet och det kommer ni själva att göra. Om något blir "rätt" eller "fel" kan man inte alltid veta från början, men man kan ha lärt sig att *titta efter* och att i den processen ha ställt in sina spanare på sådana vägmärken

som kan ge stöd. Två av dem som jag vill ge er här idag är en med texten *Varning för ras – för kunskapens isärglidning* och en annan med *Arbete pågår – med att föra samman*.

Roskilde Universitetscenter, RUC, valde som sin symbol en korall för att därmed knyta an till hur koraller bara kan växa på vindsidan där vågorna är högst och strömmarna starkast. Det är där och bara där som de stora och vackra kolonierna av nya koraller kan utvecklas. Men på baksidan, på läsidan, finns de förkalkade delarna, och det är de som ger revet dess styrka att genom århundradena stå emot kraften från vågorna. I sin enklaste form säger alltså symboliken ”gamla kunskaper på läsidan”, ”nya kunskaper på vindsidan”. Men nu när kunskapstillväxten har fått en sådan svindlande hastighet, är det tveksamt om kunskapens korallrev kan klara sin stabilitet bara genom stadgan från det gamla. Jag tror att det framöver också behövs ett förnyande *föra-samman-kunskaper*-arbete på vindsidan, mitt i det nydanande. En tillväxt genom konsolidering, alltså.

Linné om någon hade en förmåga att föra samman – och att få många att hjälpa till i det arbetet. Han hade först och främst en inre idégivare som var på bettet och som hade lust och förmåga att spruta idéer om *vad* det var som skulle ordnas och *hur*. Därtill hade han en god planerare inom sig: en som arrangerade alla dessa exkursioner, resor, herbarier, klassificeringsuppställningar. Och en ivrig arbetare, som genomförde och genomförde. Det han bar med sig in i detta växelspel innehåller åtminstone sju komponenter, som alla kan bli till ledstjärnor för Linnéuniversitetet:

1. Han hade en *tro*: han trodde bergfast på att naturen *gick* att förstå för oss människor – vilket ju inte alls är självklart i absoluta termer. Men det blir självklart om man lägger till att det givetvis är *mänsklig* kunskap om naturen som vi söker. Denna kan kräva all möjlig

teknologi och begreppsbildning, men dessa är också av människor skapade och därför just "mänskliga".

2. Linné hade en *metod*: att genom fältarbete kontrollera yttre egenskaper, använda sitt närseende, klassificera. Ingenjören i mig, göraren i mig, attraheras av detta: jag vet ju att man ibland först måste förstå för att sedan kunna göra men inte så sällan går det på andra hållet också: man kan börja med att göra för att därmed kunna förstå. Eller som det heter på nysvenska: don't try, DO IT! Låt oss hoppas att Linnéuniversitetet blir en kvalificerad görare.

3. Linné hade en *kärlek* till det studerade, till sina växter. Ibland tänker jag på honom som på tjuren Ferdinand, han som helst av allt vill lukta på korkeken. Också när Linné inte längre kunde göra något med växterna, inte ens gå ibland dem, ville han ändå vara där, *hos* dem. Och då blev han buren ut så att han kunde sitta mitt i sin värld av blommor.

Kunskap har alltid ett innehåll – för Linnés del var det främst växterna, för alla er som är här idag handlar det om många olika områden. Men alla behöver precis som Linné en sorts kärlek till sitt kunskapsinnehåll, en lust att ta hand om det, hålla samman det och utveckla det.

4. Linné hade en *glädje i människorna* och ville nå fram till dem. Det är uppenbart utifrån alla hans framträdanden, alla hans handledningar, all hans brevväxling och tålmodighet med att vara spindeln i nätet: att vara den som skickade ut sina trådar och också den som tog emot en massa trådar tillbaka. Som undervisare vid universitetet var han unik. Medan andra professorer läste högt ur böcker för studenterna skapade han under föreläsningarna en levande kontakt med sina åhörare. Berömda var hans exkursioner med hundratals deltagare. Man tågade ut i de uppländska skogarna och hagarna och gjorde där iakttagelser om

blommor, insekter och stenar. En hel del handlade om lyssnande: långt ifrån allt det han skrev om hade han sett själv – men det hade ofta Ortsbefolkningen gjort! Han aktiverade människor världen över till att delta i kunskapsskapandet, en metod så god som någon. Vi människor vill ju så gärna hjälpa till, bara vi får chansen.

Rimligen går det att hitta många nya former i dag med vars hjälp Linnéuniversitet kan dra till sig människor, inte bara som dem som vill informeras och vara avnämare utan också som dem som vill vara medforskare och medlärare. Det kräver att bron mellan forskning och utbildning utvecklas, inom och utom universitetet, till att inte bara handla om att de senaste rönen skall förmedlas. Det är visserligen rätt och rimligt, bra och egentligen självklart – men forskningsrönen kan den intresserade numera faktiskt också hitta på nätet. Nej, den riktigt vitala bron mellan forskning och utbildning handlar om hur *lärandet* hos studenten (och som den mer erfarne får vara med och stötta) har stora likheter med själva *forskningsprocessen*. Det är de djupgående förändringarna hos den enskilde, som kräver campus, studiekamrater, lärare och närvaro, det är den påverkan som man inte lika gärna kan nå genom en aldrig så kvalificerad informationssökning. I det riktigt nära och spännande samtalet kan det skapas den *frihetens svindel* (som Kierkegaard sa) som ger ett lärande värt namnet, en svindel som ger så djupgående förändringar att den hotar ordningen, tryggheten och förutsägbarheten samtidigt som den utvecklar dem.

5. Linné hade också en *glädje i språket*. Hans forskningsresor till bl a Lappland, Skåne, Öland och Gotland – visst kunde de blivit berömda som källor redan utifrån hans noggranna reseanteckningar. Men de hade inte blivit så värdefulla som de blev om han inte också hade varit en sådan konstnär i att behandla språket. Mycket av det han skrev kan än i dag läsas som god skönlitteratur- Rousseau hyllade honom, Goethe skrev: ”Med undantag för

Shakespeare och Spinoza är Linné den bland de inte längre levande som har påverkat mig mest". Och Strindberg själv klämde till med: "Linné var i själva verket en poet som råkade bli naturvetare". Så fint det vore om de naturvetenskapliga och tekniska delarna av Linnéuniversitetet kommer att kunna ta hand om de poeter som råkar hamna där – och vice versa. Det kan ju bli *så* bra.

6. Linné var själv en *kunskapens förnärare*, han hade alltså inte bara ett förstoringsglas för att se efter utan också ett förnäringsglas för att föra samman. Det fanns förstås de som hade försökt sig på att systematisera långt före honom, men det var han som gjorde det tillräckligt enkelt genom sitt tvånamnssystem. Han gjorde det "mänskligt", om du så vill. Och det är det enkla som blir gjort och som sätter spår – det alltför besvärliga och svårkommunicerbara lämnar sällan några avtryck. Vilken tid det måste ha varit när nästan varje naturintresserad människa och garanterat alla med någon skolning åt det botaniska hållet plötsligt fick en *metod* som gjorde att de kunde gå ut och klassificera och dessutom ett uppdrag att bekräfta med så många exempel som möjligt, samtidigt som de skulle rapportera avvikelser. Tala om att han *förde samman* kunskaper samtidigt som han vidgade dem.

7. Linné hade en *respekt för begreppsbildningen*. Han visste att ingenting formulerar sig av sig självt bara för att det finns ett behov av det. Många tankeprocesser börjar som en dimma men utifrån känslan av att "det finns något där". Då gäller det att vilja, våga, kunna och få lov att röra sig härs och tvärs i tankelandskapet tills somliga stigar blir upptrampade medan annan mark förblir orörd. Det kan vara en hård kamp, och är det någonstans som den hör hemma, så är det på universitet. Nydanande begrepp är ju ovärderliga, också för andra som genom dem kan få ett stöd för sitt tänkande i sina försök att göra världen begriplig för sig själva och för andra.

Linnéuniversitetet som värdeskapare

I det idoga Småland har det genom århundradena funnits så många verksamheter som utifrån materiella råvaror varit inriktade på det vi i dag kallar *värdeskapande*.

Linnéuniversitetet har nu samma uppgift men utifrån det immateriella; det skall värdeskapa inom kunskapen själv. Samtidigt har man det akademiska uppdraget att *ge bort* sina resultat genom att "fritt publicera". Belöning får forskare genom att många *vill ha* det de ger bort: ju fler som läser, desto bättre, ju fler som citerar och bygger vidare, desto bättre. Vågar man bara se detta mönster i vitögat, blir det uppenbart hur universitet vilar på *gåvoekonomins grunder*. I dag behöver inte gåvoekonomin begränsas till det talade och skrivna, i dag kan den omfatta också programvara som ju inget annat är än *implementerade tankar*. Jag hoppas att Linnéuniversitetet kommer att bli en svensk föregångare i detta, inte bara inom *open source* utan också inom *open course ware*. De framgångar som bl a MIT och Harvard uppnått genom detta kan tjäna som ledstjärnor och påminna om att ju mer man ger bort, desto mer får man tillbaka och desto större blir ens attraktionsvärde.

En gång tidigare har jag haft förmånen att [högtidstala här i Växjö vid universitetets årshögtid 2002](#). Det talet ligger ute på nätet, och det kommer detta också att göra – immateriella insatser idag kan ju med enkla medel fås att bära över både tid och rum. Jag väljer att avrunda på samma sätt nu som år 2002 – med att säga ut att det förstås finns ett ansvar bakom universitet och ett ansvar bakom kunskap. Låt gärna räven i "Lille prinsen" få bli er symbol för detta – räven som sa att man har *ansvar för dem man tämjt*. Det finns knappast något som en människa tämjer så påtagligt som just sina tankar och sina kunskaper. Inget som är så både personligt - men bara fram till det ögonblick då ni väljer att lämna det ifrån er. Sedan är det offentligt. Gemensamt. Kulturens. Men *ansvaret* för det tämjda – det kan ni inte lämna ifrån er med informationen. Ingen annan har ju varit med vid själva

förstagångshändelsen, ingen har kunnat se det nyfunna så nära, så naket, eller som Linné sa så "noga" som ni.

Medan jag stått här och framfört denna "betraktelse över ett nytt universitet" har jag inuti mig sett statyn av den unge Linné i Lund. Han iakttar där en blomma genom en lupp och han har en sådan skärpa i blicken och i hela kroppshållningen att man liksom ser hans "noga".

Klarar ni att få till en sådan koncentration som den han har där i sitt när-seende, då har ni hittat en fast punkt för er hävstång mot framtiden.

